

Det jyske Knubskibs Historie venter endnu paa en Forfatter. Det kan nævnes, at det indgaar i Fortællingens Gang i Blichers Novelle »Himmelbjerget«, og Den danske Ordbog har flere Citater paa Navnets Brug. Foruden Vilhelm Boyes Oplysninger kan det desuden anføres, at det tilfældigvis omtales 1689 i Anledning af en Retssag som værende i Brug paa Vessø af Chr. Heilskov i hans Artikel om Hjlemslev Herred i Aarhus Stifts Aarbøger 1935, 20—21, og Erik Moltke har givet en Beskrivelse af Runebaaden fra Morsholt Mose (nu i Odder Museum), der efter hans Anskuelse maa dateres til Tiden efter ca. 1150 (sstds. 123 ff.). Endvidere har R. H. Kruse i sit Manuskript »Nørrejyllands Mærkværdigheder«, som nu gemmes paa Nationalmuseet, givet en Beskrivelse af Knubskibet, hvoraf han dog kun har set et enkelt Eksempel.

Det er et ejendommeligt Tilfælde, at Göteborgs Museum i sin Aarsberetning 1941, 59, omtaler og afbilder et Knubskib med Udliggerplanker, som Bjørn Hougen har beskrevet det fra Norge. Göteborgs Museums Ege stammer fra Barkeryds Sogn i Smaaland.

Som bekendt er det Træk fra Knubskibet, at det udføres af eet Stykke Træ, ikke enestaaende. For ikke at nævne Bronzealderens Egekister og Trækar kan det anføres, at »Kulturen« i Lund gemmer Holkebrønde, udførte af een Træstamme, og i Herning Museum findes et jysk Sidestykke hertil fra Skavlkjær i Hammerum Herred. Ogsaa mindre Genstande som Bistokke og personlige Sager som Æsker til Barbertøj og Naalehuse i Bogform udførtes af eet Stykke Træ.

Bjørn Hougens Afhandling har adskillig Værdi ogsaa for jysk Kulturforskning, idet han mener, at en Robaadstype, som ogsaa kendes fra Jylland, har udviklet sig af Knubskibet, og han betragter en Baad, der 1930 blev fremdraget i Nærheden af Utrecht, som Overgangsformen. Udviklingen skal være foregaaet i Nederlandene, hvorfra den moderne Jolle er blevet indført til Danmark og Norge.

H. S.

Viborg Købstads Historie.

I den sidste Menneskealder er der gjort et stort Arbejde for de jyske Købstæders Historie. De ældre, for Nutiden

utilfredsstillende »Topographier« bliver efterhaanden afløst af mere let tilgængelige Arbejder. Til disse er nu kommet en Skildring af Viborg By, udgivet i Anledning af Jubilæet for Christofer af Bayerns Bekræftelse af Byens Privilegier. Under Redaktion af Landsarkivar Svend Aakjær er der her givet en samlet Fortælling om Byens Historie, hvor Hovedvægten er lagt paa Købstadsamfundets Udvikling, medens de kirkelige Forhold er skudt i Baggrunden, fordi der allerede foreligger en omfattende Litteratur herom med Sognepræst Severinsens Bog om Viborg Domkirke som den betydeligste Skildring.

Til »Viborg Købstads Historie« har flere ydet Bidrag, og denne Fremgangsmaade har baade sine Fortrin og Mangler. Den lader alle Sider af Byens Skæbne blive grundigt og alsidigt belyst, men skjuler undertiden den store Linie i Bysamfundets Udvikling. Og at skrive en Byhistorie er en dobbelt Opgave. Den ene Side er den rent videnskabelige Behandling af Stoffet, hvor den uhyre Mængde af Kendsgerninger skal sigtes og udvælges, og Byens Stilling i Landets almindelige Historie skal behandles jævnsides med Købstadens egen Vækst og skiftende Kaar. Den anden Del af Opgaven er lige saa vigtig. Den er Skildringen af Byen som Hjemstavn, Fortællingen om Borgerslægternes Liv med Hovedvægten lagt paa de Perioder, der gaar forud for vore egne Dage, og naar man som Anmelderen med stærke Slægtskabsbaand er knyttet til Viborg, er det naturligt at fremhæve, at »Viborg Købstads Historie« ogsaa løser denne vanskelige Side af Opgaven. Viborg har haft den beklagelsesværdige Skæbne, at dens Historie i det ydre blot har været Fortællingen om Byens store Statsinstitutioner og om de Embedsmænd, der har været knyttede hertil, og det bør derfor betones, at man særlig hører om Borgersamfundets Skæbne, om Købmænd og Haandværkere, som dog trods alt var mere knyttede til Byen end de Embedsmænd, der tilsyneladende førte det store Ord.

Arkivar Johan Hvidtfeldt indleder med Byens ældste Historie i nøgterne Ord, nøje støttet til de solide Kilder og uden at inklade sig paa usikre Teorier. Med Rette fremhæver han, at Viborg fulgte en anden Linie end de fleste andre danske Byer, fordi den i Middelalderen var Jyllands

anerkendte Midtpunkt og derfor kom til at indtage en Særstilling. Landstinget og dets Historie skildres i et fortrinligt Afsnit af Landsdommer la Cour. Her er det ikke Bytopografen, der fører Ordet, men Retshistorikeren, som giver et Rids af hele Jyllands Skæbne, og selv om denne Del i nogen Grad falder uden for Viborgs egentlige Historie, vilde man alligevel nødtigt undvære den; fordi der her for første Gang er givet en let tilgængelig Fremstilling af den jyske Retshistorie. Afsnittet giver Bogen en Værdi langt ud over de almindelige Bytopografiers. Dernæst skriver Revisor von Spreckelsen om Viborg som Garnisonsby og om Borgervæbningen. Det sidste danner en Overgang til den Skildring af Borgerne og deres Liv, som Oberstløjtnant Bokkenheuser har givet, og som afsluttes med den store Brand 1726, der blev det afgørende Skel i Viborgs nyere Historie. Perioden efter 1660 var kun en trist Tid for Danmark, hvor Fattigdommen tegnede dybe Strimer, og de danske Købstæders Historie er i store Træk ens for disse Aar, men Forfatteren har forstaaet at tegne Viborgs særlige Fysiognomi og at levendegøre de mange Skæbner.

Den berømte Katedralskoles Historie skildres af dens Rektor Paludan-Müller, og om anden Undervisning skriver Lærer Ejnar Poulsen. Derefter optager Landsarkivar Svend Aakjær Traaden fra Oberstløjtnant Bokkenheusers Afsnit og skriver om Næringslivets Historie til 1868, der suppleres med en Skildring af Industrien af Slagter P. Jensen, og det er sikkert disse Afsnit, der i særlig Grad vil interessere en gammel Viborgborger, skønt det ikke blot er en underholdende Læsning, men ogsaa en solidt underbygget Fremstilling af en Bys Kamp for gode økonomiske Kaar. Endelig skriver Læge Bissing om Medicinalvæsen og Sundhedsforhold, og hele Arbejdet afsluttes med personalhistoriske Oplysninger og et udførligt Register.

Hermed er Værkets Indhold angivet i de groveste Omrids, og Forfatterne har alle forstaaet at finde Middelvejen mellem de to Omraader, der udgør Viborgs Historie: Byen i dens Funktion som Jyllands Midtpunkt gennem Aarhundreder og som et lille Borgersamfund, hvis Trivsel var afhængig af de lokale Betingelser for Handel og Haandværk, for Bymarkens Dyrkning og andre materielle Nødvendig-

heder. Det turde være unødvendigt at tilføje, at Kildehenvisninger, Noter og Citater er i den skønneste Orden.

»Viborg Købstads Historie« bygger næsten udelukkende paa Stof fra Arkiverne. Men selv om man savner en Oversigt over Viborgs Arkæologi og Bygningshistorie, er dette for saa vidt ikke Bogens Fejl, da der kun foreligger lidt om dette. Hvis der havde været en Mand, som interesserede sig for det, vilde det have forøget Arbejdets Værdi, om det ogsaa indeholdt et Afsnit, hvor man kunde finde Oplysninger om Domkirkens Bygningshistorie, de mange nedrevne Kirker, Jordfund m. m. Murermester Gullev har i dette Tidsskrift gjort den første Begyndelse til at beskrive denne Side af Historiens Viborg (1, II, 97 ff.), men han fik desværre ingen Efterfølgere, og endnu venter man paa en Forsker.

Til den egentlige Bog er der føjet et større Hefte i Folio med en Redegørelse for Viborgs Byplan og Gengivelser af de ældste Prospekter. Det er udarbejdet af Stadsingeniør Vilh. Ehlert og Arkitekt H. H. Engquist og er en Usædvanlighed i vor byhistoriske Litteratur — en Fornyelse, der kun kan hilses med Glæde. Den bekvemme Samling af Byplaner og Prospekter giver Læseren Mulighed for at følge Byens Udvikling paa første Haand. Maaske kunde Teksten være bragt mere i Overensstemmelse med Hovedværket. Arkitekt Engquist anfører som Bevis for Viborgs Ælde som permanent Bosættelse Gisle Sursøns Saga, hvori det meddeles, at nogle Islændere overvintrede i Byen 962—63. Finnur Jonsson oplyser imidlertid, at Sagaen er forfattet ca. 1200, og en Historiker vilde vel kun med allerstørste Betænkelse vove at bygge paa saa skrøbelig en Kilde. Arkivar Hvidtfeldt tager heller ikke — og sikkert med Rette — Hensyn til denne Bemærkning i sit Afsnit om Viborgs ældste Historie, men bygger paa Adam af Bremen, Mønthistorien og andre samtidige Kilder.

H. S.

»Med Lov skal Land bygges«.

700-Aaret for Udstedelsen af Jyske Lov gav Anledning til forskellige Festligheder og andre Begivenheder, der markerede det sjældne Jubilæum. Begge Landets Universiteter